

Významné osobnosti naší univerzity

40 let od smrti Františka Ryšánka

Letos v červnu uplyne 40 let od úmrtí českého jazykovědce a literárního historika Františka Ryšánka. Přestože je jeho působení svázáno především s pražským prostředím, vzpomínáme na tuto významnou osobnost rádi i u nás v Brně.

František Ryšánek se narodil 26. srpna 1877 v rodině domkáře ve Výšovicích u Prostějova. Po maturitě na arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži vstoupil na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a věnoval se studiu slovanské a germánské filologie. Svou profesní dráhu zahájil jako pedagog na reálkách v Praze a Moravské Ostravě. V roce 1922 získal na Filozofické fakultě v Praze docenturu v oboru starší česká literatura. Čtyři roky nato byl jmenován profesorem československé filologie na univerzitě v Bratislavě, kde v letech 1932-1933 zastával funkci děkana filozofické fakulty. Jeho pedagogická činnost z období od roku 1939 do roku 1941 je svázána s prostředím Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. V roce 1945 se však vrátil zpět na pražskou univerzitu, kde zůstává až do svého odchodu na odpočinek.

V rámci svého působení v Praze, v Brně a v Bratislavě se stal členem mnoha významných vědeckých společností, např. Královské české společnosti nauk, Učené společnosti Šafaříkovy a Československé akademie věd. Ve všech činnostech se Ryšánek projevil jako vynikající filolog a znalec starší české literatury. Centrem jeho vědeckého bádání se stalo zejména dílo Tomáše Štítého, pozornost věnoval také tvorbě Petra Chelčického, Jana Rokycany, Jana Blahoslava a Jana Amose Komenského. K staročeskému materiálu přistupoval František Ryšánek stejně zodpovědně jako jeho univerzitní učitel Jan Gebauer. Rozhodující pro něho byla fakta získaná analýzou jednotlivých děl. Díky tomuto badatelskému postupu se mu ve staročeské literatuře podařilo vysvětlit řadu doposud neobjasněných míst. Znalosti z oblasti historické mluvnice a staré české literatury uplatnil rovněž při uspořádání a vydání

Výboru z české literatury od počátků po dobu Husovu (1957), při práci na třetím dílu Gebauerovy *Historické mluvnice jazyka českého* (1958, 1960) a při redigování *Staročeského slovníku* (1977).

Za velký přínos lexikografický lze považovat Ryšánkovo vydání *Slovníku k Žilinské knize* (1954). Výrazným způsobem zasáhl F. Ryšánek i do oblastí etymologie. Výklady o původu různých slov otiskoval zejména na stránkách časopisu *Naše řeč*. Svě poznatky publikoval mimo jiné i v *Listech filologických*, kde v letech 1957-1961 působil jako člen redakční rady.

Rozpětí Ryšánkovy bohemistické činnosti je skutečně pozoruhodné. Za svou mnohaletou vědeckou práci získal právem mnohá ocenění. Jedním z nich byla i zlatá medaile Josefa Dobrovského, kterou při jubileu svých devadesátých let obdržel od ČSAV. K jeho celoživotní práci, která obohatila českou literární vědu i jazykovědu a stala se podnětem pro další vědeckou činnost v těchto oborech, s úctou pohlížme i dnes – 40 let po jeho smrti.

L. MARKOVÁ

Slavista Frank Wollman (40 let od jeho smrti)

Jestliže si připomínáme jubileum čtyř desetiletí uplynulých od smrti Franka (vl. jménem Františka) Wollmana, rodáka z Bohušovic nad Ohří (5. 5. 1888 – zemřel 9. 5. 1969 v Praze), nabízí se, ba přímo se vnučuje otázka: Co nového se za tu dobu u nás odehrálo právě v oblasti slavistiky? Zvláště když se převratně změnila politická situace a k proměnám došlo i v oblasti vysokých škol a vědeckých pracovišť. A v souvislosti s předchozím: Mělo by nás v neposlední řadě zajímat rovněž to, co všechno je dosud živé z Wollmanova bohatého díla a jak nejlépe využít jeho duchovní odkazu. To je ovšem otázka v první řadě pro ty, kdož jsou znalci Wollmanova díla a v oblasti slavistiky jsou daleko aktivnější než autor tohoto jubilejního zamyšlení.

Pro ty, kteří se chtějí s dílem a osobností F. Wollmana seznámit aspoň ve stručném přehledu, odkazujeme na heslo o něm, které je součástí čtvrtého dílu *Lexikonu české literatury* (Academia, Praha 2008). Součástí hesla je podrobná bibliografie jak Wollmanových prací knižních anebo uveřejněných v mnoha časopisech a sbornících českých, slovenských i zahraničních, tak studií, statí i článků jiných autorů týkajících se reflexe různých stránek a částí Wollmanova obsáhlého a v lecčem různorodého díla. Z prací brněnských autorů, v první řadě z řad slavistů, ale také rusistů a bohemistů i teatrologů, připomeňme z let nedlouho po druhé světové válce například stať Antonína Grunda *Osobnost Franka Wollmana*, součásti sborníku *Pocta Františku Trávníčkovi a Franku Wollmanovi* (1948); o deset let později k Wollmanovým sedmdesátinám napsal do časopisu *Host do domu* článek Artur Závodský, z dalších desetiletí zaznamenejme studie, statí anebo články Viktora Kudělky, Jiřího Kristýnka, Bohuslava Beneše, K. Kardyni-Pelikánové aj. Například Miroslava Mikuláška (v roce 1988 uveřejnil článek k stému výročí Wollmanova narození v časopise *Slavia*), z poslední doby Ivo Pospíšila (stať *Sedmero poznámek k Wollmanově Slovesnosti Slovanů ve sborníku Slavistika na křižovatce*, 2004).

Název poslední zmíněné publikace akcentujeme záměrně. Vždyť slavistika, její výuka na vysokých školách, ale rovněž vědecká práce v této oblasti se na začátku nového milénia skutečně „ocitá na křižovatce“, což bylo ostatně připomenuto již v úvodu tohoto jubilejního zamyšlení. Jeho autor mohl poznat aspoň obrysy některých proměn ve slavistice za svého nedávného pedagogického „hostování“ bohemisty na oddělení slavistiky filozofické fakulty ve slovinské Lublani.

V následujícím se zase vrátíme k tomu, co již bylo řečeno, totiž ke konstatování, že F. Wollman publikoval „v časopisech českých, slovenských i zahraničních“. Jisté, není to tvrzení zcela přesné, neboť Slovensko je pro nás v současné době zahraničím a slovenština je jiný jazyk než čeština. Ale chtěli jsme aspoň naznačit, že Slovensko, konkrétně Univerzita Komenského v Bratislavě, byla po určitou dobu (1923-1928, externě tam působil až do roku 1941) prvním Wollmanovým vysokoškolským a vědeckým pracovištěm. To se ovšem

dostáváme k samým začátkům jeho vědecké dráhy, od počátku rozběhnuté nejen v domácím prostoru. Po maturitě na Akademickém gymnáziu v Praze (1907) studoval totiž F. Wollman jednak na filozofické fakultě české univerzity v Praze (1907-1911), jednak na univerzitě v Berlíně (1912). Pak se stal učitelem na středních školách na různých místech v Čechách, na Moravě i na Slovensku (naposlady v Bratislavě 1919-1922). Zajímavým námětem třeba pro některou diplomovou práci by byla třeba skutečnost, že patřil mezi zakladatele „obce umělecké tvorby“ s názvem Koliba, která ve východní části Moravy, zvláště Valašska s Novým Jičínem jako jedním z kulturních center, sdružovala na specificky modernistické a zároveň regionalistické bázi literáty a výtvarníky. (Poznámka nikoli jen na okraj: Nedávno vyšla o sdružení Koliba obsáhlá publikace Pavla Šopáka, historika dějin umění působícího na Filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity v Opavě.) Po doktorátu, který získal obhájením práce *Pověst o bílé paní v literatuře a v tradicích českého lidu* (1917), a po habilitaci na základě práce *Vampyrické pověsti v oblasti středoevropské* (1922), což obojí svědčí o hluboké erudovanosti autora ve sféře etnologie, nastoupil F. Wollman jako docent srovnávacích dějin slovanských literatur na pražskou filozofickou fakultu (1922-1923). Později přešel do Bratislavy, viz výše. Na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity působil F. Wollman vlastně až do konce svého života (1928-1939 a potom 1945-1958, v roce 1959 odešel do důchodu); jen poznamenáváme, že se v roce 1940 přestěhoval do Prahy.

O šíře Wollmanových zájmů svědčí skutečnost, že začínal jako básník (1918 sbírkou *Bludný kámen* pod pseudonymem Frank Vlnovský), pak následoval několik divadelních her, z nichž drama *Rastislav* mělo v roce 1922 premiéru na divadelní scéně v Košicích). Zájem o drama se promítl i do Wollmanovy badatelské sféry, a to počínaje dílem vyslovené již slavistického zaměření, knihou *Srbochorvatské drama* (Bratislava 1924), následovaly obdobně zaměřené publikace *Slovinské drama* (1925) a *Bulharské drama* (1928).

Vydání Wollmannových nejvýznamnějších prací z oblasti slavistiky spadá do třicátých let 20. století, tedy do období brněnského působení

ní. Během něho uskutečnil několik delších studijních anebo přednáškových pobytů v různých evropských zemích, z nichž připomeňme Jugoslávii a Bulharsko, dále Francii, SSSR a Polsko. Pokud se týká polské literatury, publikoval studie o Żeromském a Reymontovi (1926) a následujícího roku přednášku o J. Slowackém. Aktivně se zúčastňoval slovanských sjezdů a podílel se rovněž na činnosti Pražského lingvistického kroužku. (Reagováním například na stanoviska některých nacisticky orientovaných německých slavistů, konkrétně „na skeptický názor na strukturální jednotu slovanských literatur“, viz připomenutý *Lexikon 4 II*, s. 1649). Trvalý zájem o svět divadla na Balkáně uzavřel F. Wollman publikací *Dramatika slovanského jihu* (1930). Dva roky předtím, v závěru bratislavského působení, vyšla jedna z jeho stále k studijním účelům využívaných publikací *Slovesnost Slovanů* (1928), když neméně ceněná kniha s názvem *K metodologii srovnávací slovesnosti slovenské* (1936, vydána rovněž ve francouzštině) spadá především do oblasti lingvistiky. V poválečném období, zasvěceném především výchově hned několika generací slavistů na brněnské filozofické fakultě, vydal F. Wollman práci *Slovanství v jazykově literárním obrození u Slovanů* (1958) a rozloučil se publikací *Slavismy a anti-slavismy za jara národů* (1969). Bylo to jeho nejrozsáhlejší dílo, v mnohém podnětné i pro badatele v této sféře v době schengenské dohody, i když dobově je práce zasazena do konce 1. poloviny 19. století. V připomenuté knize se F. Wollman kromě jiného podnětně věnoval analýze pro- i protislovanských programů (například panslavismu, austroslavismu anebo panrusismu), jež se znovu objevují, ba lze někdy říci, že svým způsobem „mutují“ právě na začátku nového tisíciletí; kromě jiného v souvislosti s tím, co se děje v Asii, ale rovněž na dalších kontinentech.

L. SOLDÁN

Ke 115. výročí narození Zdeňka Hájka

Zdeněk Hájek se narodil 13. března 1894 v Suchdolu u Kutné Hory v rodině řidičského učitele. Absolvoval gymnázium v Čáslavi, kde v roce 1913 maturoval. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze si zapsal obory dějepis a zeměpis. Již po roce však vypukla světová válka a Hájek v říjnu 1914 narukoval do rakousko-uherské armády. Na východní frontě padl do ruského zajetí a byl internován v zajateckém táboře v Charkově. V srpnu 1917 vstoupil do československých legií, se kterými se vrátil do vlasti přes Sibiř a Vladivostok, kde se dokonce stal vojenským velitelem města.

Již v době vysokoškolských studií v něm vzbudil prof. dr. Jaroslav Bidlo zájem o slovanské dějiny. Za války získal z autopsie nejen znalost polských a ruských reálií, ale i jazyků. Na základě rigorózní práce o rusko-byzantských stycích do konce 10. století získal v roce 1924 titul PhDr. V té době již pracoval jako asistent prof. Bidla ve východoevropském oddělení historického semináře Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Tehdy také uveřejnil své první příspěvky v Českém časopisu historickém (ČČH), především zprávy o nové literatuře o slovanských dějinách.

Dne 18. června 1947 Akademický senát MU, vykonávající funkci profesorského sboru Pedagogické fakulty MU, se jedenácti hlasy z dvanácti rozhodl schválit návrh, aby dr. Hájek byl jmenován mimořádným profesorem slovanských dějin na této fakultě, a to po splnění podmínky, aby byla nejprve realizována habilitace na Filozofické fakultě. Habilitační řízení proběhlo 24. října 1947 a bylo schváleno profesorským sborem Filozofické fakulty MU 20. prosince 1947. Jmenování docentem vřele doporučil profesor Josef Macůrek. Dne 29. července 1948 byl Hájek jmenován mimořádným profesorem slovanských dějin na Pedagogické fakultě MU.

Na této fakultě vykonával Hájek v letech 1946-1950 funkci administrativního ředitele historického semináře, v letech 1952-1955 byl proděkanem pro vědecký výzkum a po přeměně pedagogické fakulty ve Vyšší pedagogickou školu zastával v letech 1954-1958